Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iaşi
Fascicula: **Drept, Ştiinţe Economice, Ştiinţe Politice**
ISSN: 2248-1079 | ISSN-L: 2601-7008
Covered in EconPapers, RePEc, CEEOL, ErihPlus, INDEX COPERNICUS, CrossRef, CrossCheck, Google Scholar, WorldCat, KVK, SOCIONET

2022, Issue 30, pages: 209-229 | doi: https://doi.org/10.18662/upalaw/101

Moral Values in Political Discourses in the Context of the Covid-19 Pandemic: A Comparative Analysis of the Speeches of the Heads of State of Germany, France and Romania

[Valorile morale în mesajele politice în contextul pandemiei de Covid-19: Analiza comparativă a discursurilor şefilor de stat ai Germaniei, Franţei şi României]

Simona RODAT[1]

[1] Professor PhD, Adventus University, Faculty of Theology and Social Sciences, Cernica, Romania. https://orcid.org/0000-0002-2916-7002, email address: simona.rodat@uadventus.ro

Abstract: *The unexpected situation caused by the rapid spread of the new coronavirus (Covid-19) at the beginning of 2020 led to a series of unprecedented political actions and measures. In many democratic European countries, this also meant state intervention in areas previously not regulated by the state, as in the private sphere of individuals. Aimed at limiting the spreading of the virus and preventing illness and death, such measures have been justified precisely through moral values such as individual and public health, life as a fundamental value, solidarity, unity, responsibility, support and care for others, etc., which, in this context, were considered to be paramount in relation to other values, such as freedom in general or the right to decisions and the unrestricted private sphere. This article analyses the speeches given to the nation in March 2020, at the beginning of the pandemic, by the heads of state of three countries in the European Union: Germany, France, and Romania. Using thematic discourse analysis, there is examined the extent and the way in which the speakers appealed to moral values in their discourses to announce and justify the restrictive measures, but also to persuade, mobilize and encourage the population. The analysis reveals that, in their speeches, the heads of state of Germany, France, and Romania resorted, albeit to a different extent, to a multitude of moral values, not only to announce and to justify the actions to restrict social life and limit the rights and freedoms of citizens, but also to make them understood and accepted. The paper investigates in detail these ethical values, their significance and the context in which they were used, as well as the similarities, respectively the differences highlighted by the thematic discourse analysis between the speeches of the three heads of state.*

Keywords: *moral values, values in political discourse, speech in the COVID-19 pandemic, thematic discourse analysis, Angela Merkel, Emmanuel Macron, Klaus Iohannis.*

How to cite: Rodat, S. (2022). Moral values in political discourses in the context of the Covid-19 pandemic: A comparative analysis of the speeches of the heads of state of Germany, France and Romania. *Anuarul Universității "Petre Andrei" din Iași, Fascicula: Drept, Ştiinţe Economice, Ştiinţe Politice, 30*, 209-229. https://doi.org/10.18662/upalaw/101

1. Introducere

Pandemia de Covid-19 a fost însoţită de o serie de provocări pe toate planurile: medical, social, politic, economic. Restricţiile impuse în majoritatea ţărilor cu scopul de a limita răspândirea virusului care a provocat pandemia, noul Coronavirus SARS-CoV-2 (Covid-19), au implicat provocări şi la nivelul comunicării politice, reprezentanţii puterii fiind puşi în situaţia de a face înţelese şi acceptate de către populaţie diversele măsuri restrictive şi privările aferente ale drepturilor şi libertăţilor cetăţeneşti.

Destinate să reducă apropierea fizică şi contactele dintre oameni, cu scopul minimizării răspândirii virusului şi al ţinerii sub control a morbidităţii şi mortalităţii, aceste măsuri au însemnat, în acelaşi timp, o serie de intruziuni ale statului în viaţa privată a oamenilor (Brown, 2020). În timpuri „de normalitate", astfel de acţiuni şi măsuri politice ar fi incompatibile cu valorile democratice şi cu sistemul politic democratic, cel puţin în societăţile democratice europene, unde sistemul a fost construit, consolidat, apărat sau restaurat pe parcursul unei perioade istorice îndelungate. Dată fiind însă situaţia extraordinară provocată de pandemie, sistemele şi decidenţii politici s-au găsit în situaţia de a lua măsuri extraordinare, iar această intervenţie a statului a fost justificată tocmai prin valori morale şi norme culturale precum sănătatea individuală şi publică, viaţa ca valoare fundamentală, solidaritatea, responsabilitatea, grija pentru alţii etc., care, în contextul respectiv, au fost considerate primordiale în raport cu alte valori, precum libertatea în general sau dreptul la decizii şi la sferă privată neîngrădită. Această argumentare prin valori şi sisteme de referinţă etice a fost utilizată de şefii de stat europeni în discursurile lor de la începutul pandemiei, în care au anunţat măsurile politice, sociale şi economice care urmau să afecteze viaţa cetăţenilor şi a societăţii, justificându-le, în acest fel, la nivel valoric şi moral.

Prin utilizarea analizei tematice a discursului, în această lucrare sunt examinate discursurile către naţiune pe care trei şefi de stat europeni le-au ţinut în martie 2020, la începutul pandemiei de Covid-19. În aceste discursuri, şefii de stat ai Germaniei, Franţei şi României, respectiv Angela Merkel, Emmanuel Macron şi Klaus Iohannis, anunţau măsurile politice care urmau să intre rapid în vigoare, ca şi scopurile vizate de aceste măsuri. Pe lângă caracterul lor informativ, aceste discursuri s-au constituit în mesaje de mobilizare, suport şi încurajare a populaţiei în faţa unei situaţii necunoscute şi potenţial primejdioase, conţinând, în acelaşi timp, explicaţiile şi justificările măsurilor care reprezentau o intervenţie a statului în arii nereglementate anterior de către stat. În lucrare este analizată măsura în care, în aceste prime

discursuri în contextul pandemiei, cancelarul Germaniei, preşedintele Franţei şi preşedintele României au apelat la valori etice atât pentru a justifica măsurile restrictive la nivel individual şi social, măsuri care au însemnat limitarea unor drepturi ale cetăţenilor şi afectarea unor valori – cu precădere libertatea – pentru a căror „cucerire" au fost depuse, de-a lungul istoriei, o mulţime de eforturi, cât şi pentru a face aceste măsuri – puţin populare – înţelese şi acceptate de către populaţie.

2. Delimitări conceptuale: Definiţii şi tipuri de valori. Valorile în comunicarea politică

Valorile se referă la aprecierile pe care subiecţii umani le manifestă faţă de un obiect (lucru, idee, atribut, relaţie) după criteriul, împărtăşit la nivel social, de satisfacere a unei nevoi sau a unui ideal (Geană, 1993, p. 661). Potrivit lui Schwartz (1994), valorile sunt „obiective transsituaţionale dezirabile, cu importanţă variabilă, care servesc drept principii directoare în viaţa unei persoane sau a unei alte entităţi sociale". Astfel, ele „funcţionează ca standarde pentru judecarea şi justificarea acţiunii", dar şi „motivează acţiunea, dându-i direcţie şi intensitate emoţională" (Schwartz, 1994, p. 21).

O parte semnificativă a valorilor este constituită din valorile morale, care fac aprecieri cu privire la ceea ce este bun, dezirabil, permis, demn de a fi urmat. Există, însă, şi alte tipuri de valori, precum cele estetice, religioase, sociale, politice, personale etc. În contextul prezentei lucrări de interes sunt valorile morale sau etice, deoarece aceste valori servesc la a face distincţia între bine şi rău, drept şi nedrept, corect şi incorect/greşit, permis şi nepermis, adică prescripţii importante de conduită în societate. Valorile etice formează frecvent, la nivel societal, o bază pentru ceea ce este moral şi imoral, permis şi interzis (Iliescu, 2007; Romero et al., 2008).

În sociologie, valorile sunt analizate ca aprecieri şi orientări incluse în sistemele de preferinţă şi referinţă ale indivizilor, grupurilor şi comunităţilor. Ele sunt considerate fapte sociale (Durkheim, 1938) cu rol esenţial în asigurarea unităţii sociale, a ordinii şi funcţionalităţii societăţii. În această viziune, valorile nu sunt preferinţe subiective individuale, ci preferinţe socializate, supraindividuale, care sunt promovate şi transmise prin mecanisme sociale (Zamfir, 1993, p. 662). Grupuri sociale diferite se pot raporta la aceleaşi valori, dar le investesc cu un conţinut ideologic foarte diferit (van Dijk, 1998, p. 76).

Aşadar, noţiunea de „valoare", care se referă la ceea ce trebuie/ar trebui să fie şi care diferă de cea de „adevăr" (ceea ce este), este o noţiune practică, ce are sens doar în raport cu experienţa voinţei sau a acţiunii,

implicând, astfel, atât un element subiectiv, „dinamic", sub forma unei dorinţe sau a unei sensibilităţi din partea subiectului, cât şi un aspect obiectiv sau „static", prin caracterul social, tradiţional sau universal uman al valorii (Julia, 1999, p. 354).

Toate valorile formează un sistem complex şi încă imperfect cunoscut (Hartmann, 2003). Multe dintre valori sunt morale, deoarece transmit proprietatea a ceea ce este bun, dezirabil, important, semnificativ. Pe lângă acestea, există şi alte tipuri de valori, care au fost clasificate de diferiţi autori în variate moduri (de exemplu, Rokeach, 1973; Schwartz, 1994; Schwartz et al., 2010). Rokeach (1973) a făcut distincţia între valorile personale (de exemplu, mântuirea) şi sociale (de exemplu, pacea mondială) şi între valorile morale (de exemplu, onestitatea) şi cele ce ţin de competenţă (de exemplu, logica).

Schwartz (1994, pp. 21-31) a delimitat zece tipuri motivaţionale de valori: 1) valorile de realizare (de exemplu, succes, ambiţie, influenţă, inteligenţă); 2) valori de securitate (sentiment de apartenenţă, sănătate, ordine socială, familie); 3) valori de conformitate (supunere, onoare, [auto-]disciplină, politeţe); 4) valori tradiţionale (respect pentru tradiţie, devotament, moderaţie); 5) valori de putere (autoritate, putere socială, recunoaştere socială, bogăţie); 6) valori hedoniste (plăcere, bucurie de viaţă); 7) valori de stimulare (îndrăzneală, viaţă incitantă, viaţă variată); 8) valori de auto-direcţie (libertate, creativitate, curiozitate, alegerea propriilor obiective, independenţă, autodepăşire, respect de sine); 9) valori de bunăvoinţă (onestitate, loialitate, ajutorare, prietenie, iertare, dăruire, responsabilitate) şi 10) valori universale (pace, înţelepciune, egalitate, justiţie socială, protecţia mediului). Se poate spune că, în această tipologie, în afară de valorile hedoniste şi cele de stimulare, toate celelalte valori sunt morale sau au o componentă etică, deoarece exprimă ceea ce este bun, dezirabil, cerut, important într-o societate. La tipurile de valori deja menţionate, pot fi adăugate valorile politice, precum egalitatea, libertăţile civile, patriotismul (Schwartz et al., 2010), care sunt, într-o anumită măsură, şi etice, dar şi alte valori cu o latură mai puţin morală, cum ar fi valorile estetice: frumosul, urâtul, sublimul, tragicul, comicul (Chandler, 1921, p. 409) şi valorile religioase: sacrificiul, exaltarea, obedienţa, pocăinţa, alimentaţia etică etc.

Majoritatea oamenilor şi, practic, toate culturile admit existenţa tipului specific de „valori morale" sau „etice" (Iliescu, 2007, p. 23). Aceste valori servesc la a face distincţia între bine şi rău, corect şi incorect/greşit, permis şi nepermis, adică la stabilirea recomandărilor şi a regulilor de conduită prescrise în societate. Ele indică actorilor sociali ce este bine să facă sau să fi făcut, ce să urmeze sau să fi urmat, ce ar trebui să fie sau să fi fost

(Nielsen, 1972). De aceea, aşa cum am precizat, valorile care sunt de interes în contextul acestei lucrări sunt valorile morale sau etice. Cum s-a văzut în clasificările prezentate, mai multe tipuri de valori identificate sunt morale sau etice; prin urmare, tuturor acestor categorii li se acordă atenţie în analiza următoare.

În comunicarea politică, în abordarea discursului socio-cognitiv, valorile sunt descrise ca „noţiuni încărcate etic" (Krzyżanowski et al., 2009, p. 263), „obiecte mentale împărtăşite ale cogniţiei sociale", situate în memoria socială (van Dijk, 1998 , p. 74). Aşadar, valorile sunt, dincolo de realitatea lor mentală, construcţii sociale. Valorile nu pot fi reduse la indivizi, ci au un statut socio-cultural, deoarece ele presupun observarea şi încorporarea experienţelor sociale cotidiene. Toate ideologiile „se bazează pe o selecţie şi o combinaţie de valori extrase dintr-un teren cultural comun" (van Dijk, 1998, p. 286), ceea ce înseamnă că valorile determină ce este permis sau interzis în societate, ca şi scopurile la care trebuie să aspire atât indivizii, cât şi societatea în ansamblu.

După Sowińska (2013), valorile din discursul politic pot fi analizate la trei niveluri diferite, interconectate în practică: micro-nivelul limbajului (prin examinarea trăsăturilor sale lexico-gramaticale), mezzo-nivelul enunţurilor (prin evaluarea pragmaticii) şi macro-nivelul discursului. În analiza prezentată în această lucrare ultimul dintre aceste niveluri de investigare este de interes, întrucât analiza macro are în vedere în mod specific legitimarea cu concepte de valoare în discursurile politice, adică justificarea anumitor propuneri politice prin apeluri (explicite sau implicite) la anumite valori socio-culturale (Sowińska, 2013, p. 795). În cazul prezentului studiu, este vorba despre justificarea măsurilor de restricţionare a vieţii sociale prin apelul la diferite valori etice.

3. Metoda

Metoda utilizată pentru cercetarea prezentată în această lucrare a fost analiza tematică a discursului, sub forma analizei tematice „de descompunere" (Ussher & Mooney-Somers, 2000; Stenner, 1993; van Dijk, 1985a), care urmăreşte identificarea de pattern-uri/modele (teme, poveşti) în cadrul unui discurs şi „teoretizează limbajul ca fiind constitutiv al sensului, şi sensul ca fiind social" (Braun & Clarke, 2006, p. 81). Temele discursive sunt „agregate coerente de gânduri" introduse într-un discurs, fie în mod explicit, fie într-o manieră estompată (Chafe, 2001, p. 674).

Analiza tematică a discursului presupune, într-o primă fază, identificarea temelor specifice şi a supratemelor mai generale (Cosmescu,

2010; Rodat, 2019a). După identificarea secvenţei analizate, este evaluată schema în care subiectul este formulat şi dezvoltat (Rodat, 2019b). Temele pot fi restructurate în ceea ce van Dijk (1985b, p. 115) numeşte „macrostructuri semantice", acestea determinând, alături de coerenţa locală a discursului, dată de succesiunea propoziţiilor şi de sensul acestora, coerenţa globală a discursului, care explică ce este semnificativ în informaţia semantică din discurs.

Scopul acestui studiu este delimitarea, prin analiza tematică a discursului, a valorilor morale menţionate de enunţători atât pentru a justifica acţiunile şi măsurile politice anunţate, cât şi pentru a-şi face mesajul mai credibil şi a obţine adeziunea ascultătorilor. De asemenea, sunt analizate modurile în care aceste valori sunt interpretate, utilizate şi îmbinate de către vorbitori pentru a-şi legitima acţiunile, în acest caz implementarea măsurilor restrictive şi a interdicţiilor, ca şi pentru a fi persuasivi, adică a convinge ascultătorii de justeţea conţinutului mesajului transmis.

4. Rezultatele cercetării

4.1. „Fiecare viaţă şi fiecare persoană contează": Discursul cancelarului german Angela Merkel

Cancelarul Germaniei Angela Merkel s-a adresat pentru prima dată naţiunii în contextul pandemiei de Covid-19 la data de 18 martie 2020. Acest discurs a fost difuzat pe mai multe canale de televiziune publice germane şi a avut o durată de 12:41 minute (Tagesschau, 2020). Pe parcursul acestui discurs Angela Merkel a făcut apel la o multitudine de valori în numele cărora trebuie fie acţionat, fie consimţit în ce priveşte restricţiile. Cel mai frecvent au fost invocate „viaţa", ca valoare supremă pentru care trebuie să luptăm, pe care trebuie să o salvăm şi pentru care sunt întreprinse toate aceste acţiuni, şi „solidaritatea", ca valoare morală (Julia, 1999, p. 317), dar şi ca principiu de acţiune şi formă de interrelaţionare în cadrul societăţii. Cele două valori au fost menţionate ca atare sau implicit de opt ori pe parcursul discursului.

Însă nu doar viaţa şi solidaritatea au fost valorile la care Merkel a apelat în discursul său. O mulţime de alte valori, în mare parte etice, au fost invocate de cancelarul german, inclusiv empatia, grija, cooperarea şi unitatea socială, sprijinul reciproc, libertatea, dar şi eficienţa şi acţiunea, seriozitatea, determinarea, moderaţia şi disciplina (vezi Tabelul 1).

Valori la care Angela Merkel a făcut apel în discursul său	
Valori	**Exemplificări, comentarii**
Viaţa	Viaţa fiecărui individ ca valoare supremă: „Fiecare viaţă şi fiecare persoană contează"; Personalizare: „Nu este vorba de numere abstracte dintr-o statistică, este vorba despre un tată sau un bunic, o mamă sau o bunică, un partener, este vorba despre oameni. Şi suntem o comunitate în care fiecare viaţă contează"; Salvarea de vieţi este scopul final: „Nimeni nu este dispensabil"; „Toţi oamenii contează"; „Trebuie depuse toate eforturile posibile pentru a salva vieţi"; „Trebuie să arătăm că acţionăm cu căldură şi înţelepciune şi astfel salvăm vieţi".
Solidaritate	„Nu a mai existat nicio altă provocare pentru ţara noastră care să depindă atât de mult de acţiunea noastră comună şi solidară"; „A face stocuri de produse de parcă nu va mai fi niciodată nimic disponibil este inutil şi, în cele din urmă, lipsit complet de solidaritate".
Empatie	Cu privire la cât de dificil este să respecţi/îndeplineşti restricţiile/recomandările: „*Ştiu* cât de dramatice sunt restricţiile"; „*Ştiu* cât de greu este ceea ce *ni* se cere".
Grija faţă de alţii	- grija faţă de ceilalţi – manifestată în acest caz nu în mod normal, prin apropiere fizică şi atingere, ci prin opusul lor; - cu referire la toţi „cei care au nevoie de încurajare şi încredere în aceste vremuri"; „Aveţi grijă de dumneavoastră şi de cei dragi" (fraza de încheiere a discursului).
Sprijin, ajutor	- din partea guvernului federal către companii şi angajaţi; - din partea fiecăruia dintre noi, pentru că toată lumea poate fi afectată, fără discriminare, de virus; - din partea tuturor, pentru a fi un sprijin pentru toţi cei care se ocupă de cazuri în spitale; - din partea vecinilor către vârstnici; „Nimeni nu ar trebui lăsat singur; vom găsi alte modalităţi [decât apropierea fizică – n.a.] de a ne ajuta unii pe alţii, ca familii şi ca societate".
Unitate socială/ Cooperare	„Nu trăim în coerciţie, ci în cunoaştere şi participare împărtăşită. Aceasta este o sarcină istorică şi poate fi abordată numai împreună".
Suportul mutual	„Putem să acceptăm restricţiile actuale şi să fim alături unul de celălalt".

Bun simţ/ Simţul proporţiei	„Ideea este să încetinim virusul în drumul său prin Germania. Şi, în acest sens, trebuie să ne bazăm pe un lucru, care este existenţial: să închidem viaţa publică cât mai mult posibil. Cu raţiune şi simţul proporţiei, desigur, pentru că statul va continua să funcţioneze, aprovizionarea va fi sigură în continuare şi dorim să păstrăm cât mai multă activitate economică".
Moderaţie	„Proviziile au sens, au avut întotdeauna, dar cu moderaţie"; A aduna/a face provizii în exces „este inutil" şi „lipsit complet de solidaritate".
Recunoştinţă, apreciere	- faţă de medici şi personalul medical; - faţă de persoanele cărora li se mulţumeşte rar, cum ar fi personalul din supermarketuri; - a sa (a cancelarului) faţă de audienţă.
Libertate	„Permiteţi-mi să vă asigur că pentru cineva ca mine, pentru care libertatea de călătorie şi de mişcare a fost un drept câştigat cu greu [Angela Merkel s-a născut şi a crescut în fosta Republica Democrată Germană – n.a.], astfel de restricţii pot fi justificate doar dacă este absolut necesar. Într-o democraţie, acestea nu ar trebui să fie niciodată hotărâte cu uşurinţă şi ar trebui să fie doar temporare – dar în acest moment sunt indispensabile pentru a salva vieţi. De aceea, controalele mai stricte la frontieră şi restricţiile de intrare în unele dintre cele mai importante ţări vecine ale noastre sunt în vigoare de la începutul săptămânii".
Acţiune	„Nu rămâneţi pasivi, faceţi ceva" (din consideraţie unul faţă de celălalt); „Să arătăm că acţionăm cu căldură şi înţelepciune şi astfel salvăm vieţi".
Eficienţă	„Toate măsurile guvernamentale ar fi în zadar dacă nu am folosi cele mai eficiente mijloace pentru a preveni răspândirea prea rapidă a virusului: şi *noi suntem* [eficienţi]. Aşa cum oricare dintre noi poate fi afectat de virus fără discriminare, toată lumea trebuie să ajute acum".
Determinare/ Hotărâre	„Este în mare parte în propriile noastre mâini. Putem reacţiona cu toţii acum, hotărâţi. Putem accepta restricţiile actuale şi putem fi unul lângă celălalt".
Seriozitate	- Nu intraţi în panică, dar nici nu „dormiţi pe o ureche" (în ideea că „mie nu mi se întâmplă"); - Toţi oamenii sunt vulnerabili; „Această situaţie este gravă şi este imprevizibilă".

Disciplină	Auto-disciplină; disciplina tuturor
Conformitate	În ce priveşte implementarea şi respectarea regulilor

Tabelul 1. Cele mai frecvente valori morale la care cancelarul german Angela Merkel a apelat în discursul său din 18 martie 2020
Sursa: Concepţia proprie a autoarei

Toate aceste valori inserate în discurs denotă că acesta a avut nu doar ţeluri informative, ci şi persuasive. Valorile invocate frecvent au, prin emoționalitatea şi potențialul lor mobilizator, rezonanţă şi impact emoțional în rândul audienței. Cursul ulterior al evenimentelor a arătat, de altfel, că acest prim discurs al Angelei Merkel a avut impact asupra populației germane, dat fiind că măsurile restrictive impuse au fost, în mare măsură, acceptate, respectate şi sprijinite de cetăţeni (Meier et al., 2020). Trebuie specificat, totuşi, că „sănătatea" ca atare nu a fost niciodată apelată ca valoare (biologică, socială, culturală sau economică) în discursul lui Merkel.

De remarcat în discursul şefei de stat germane este menţionarea, cu un impact retoric special, a „libertății", una din valorile esențiale care lipsesc în societăţile autocratice şi dictatoriale, valoare pentru a cărei „cucerire" trebuie luptat. În discursul său, Merkel a invocat libertatea ca valoare care va fi temporar restricționată (doar pentru că „este absolut necesar"), dar care rămâne fundamentul valoric al sistemului democratic actual din Germania. De asemenea, disciplina, seriozitatea, eficiența, dar şi moderația şi simţul proporţiei sunt alte valori apelate în mod specific de Merkel în discursul său, ca principii de acțiune şi comportament care, de altfel, cu precădere primele, sunt considerate a fi specifice populaţiei germane, dar care, într-o astfel de perioadă de criză, pot fi cu atât mai mult puse în evidenţă.

4.2. „Vom avea succes, dragii mei compatrioţi, fiind uniţi şi arătând solidaritate": Discursul preşedintelui francez Emmanuel Macron

Primul discurs al preşedintelui Franței în contextul pandemiei de Covid-19 a fost adresat populației la data de 16 martie 2020 şi a avut o durată de 21:03 minute (LeHuffPost, 2020). Valorile la care Emmanuel Macron a făcut apel cel mai frecvent au fost „încrederea" şi „solidaritatea", fiecare dintre ele fiind menționate ca atare sau implicit de şase ori în timpul discursului. Încrederea a fost exprimată cel mai adesea în contextul invocării succesului, ca încredere în succes (în lupta împotriva virusului), dar şi încredere în cetățenii francezi (pentru a câştiga). Solidaritatea a fost menționată atât ca valoare etică abstractă, generală (precum în citatele: „să fim uniți şi să arătăm solidaritate" şi „o luptă care cere energie, hotărâre şi solidaritate"), cât şi ca mod de acțiune, ca principiu etic cu semnificații concrete, sau ca o formă de interacțiune şi

interrelaţionare cu un înţeles explicit în practică: solidaritatea intergeneraţională („inventarea unor noi forme de solidaritate între generaţii"); solidaritate cu lucrătorii din domeniul sănătăţii („care sunt în prima linie a frontului/războiului"); solidaritatea ca măsură de sprijin pentru unele categorii profesionale („a fost creat un fond de solidaritate pentru antreprenori, comercianţi şi meseriaşi, la care statul va contribui").

Alte valori invocate de preşedintele francez au fost responsabilitatea, sănătatea, empatia, recunoştinţa şi aprecierea, determinarea şi acţiunea împreună, grija, protecţia, dar şi provocarea. Întrucât Emmanuel Macron a făcut apel la numeroase valori (vezi Tabelul 2), se poate spune că prin discursul său şeful statului francez a dorit să aibă o rezonanţă şi un impact emoţional deosebit în rândul cetăţenilor francezi şi, prin aceasta, sprijinul populaţiei pentru măsurile restrictive impuse şi pentru respectarea acestora.

Valori la care Emmanuel Macron a făcut apel în discursul său	
Valori	**Exemplificări, comentarii**
Solidaritate	- apel repetat către fiecare cetăţean; - valoare morală generală: „O luptă care cere energie, hotărâre şi solidaritate"; „Vom avea succes, dragii mei compatrioţi, fiind uniţi şi arătând solidaritate"; - solidaritatea intergeneraţională; solidaritatea cu lucrătorii din domeniul sănătăţii; solidaritatea ca măsură de sprijin pentru unele categorii profesionale; „Naţiunea îşi va sprijini copiii, care, în calitate de lucrători în domeniul sănătăţii [...], sunt în prima linie într-o luptă care cere energie, determinare şi solidaritate".
Încredere	„Vom avea succes, dragii mei compatrioţi"; „Vom câştiga!"; „Am o singură certitudine: cu cât acţionăm împreună mai rapid, cu atât vom depăşi mai repede această încercare"; „Ştiu, dragii mei compatrioţi, că pot conta pe voi".
Unitate	„Rămâneţi uniţi şi inovativi!"; „Vom avea succes […] prin unire şi solidaritate"; „Fac apel la […] întregul popor francez să se alăture acestei uniuni naţionale, care în trecut a permis ţării noastre să depăşească atâtea crize".
Responsabilitate **Calm, linişte, fără panică** **Acceptarea constrângerilor**	Apel repetat către fiecare cetăţean: „Toţi trebuie să fim responsabili"; „Vă cer tuturor să fiţi responsabili, să nu cedaţi panicii, să acceptaţi aceste constrângeri, să le îndurați, să le explicaţi, să vi le aplicaţi vouă, cu toţii ni le vom aplica nouă, nu va

	fi loc de automulţumire, dar aici este important, de asemenea, să nu provocaţi panică sau dezordine"; „Evitaţi panica, nu daţi crezare informaţiilor false!"
Viaţa (ca valoare supremă pentru care trebuie luptat)	„În Estul ţării, din Champagne până în zona largă a Parisului, medicii şi asistentele luptă cu forţă şi dăruire pentru a salva vieţi".
Sănătatea	- valoare biologică care poate fi ameninţată de cei care nu respectă regulile; - valoare socială care necesită un „război pentru sănătate".
Devotament, dedicare, angajament	„Cunosc angajamentul cu care mai multe echipe din Franţa se dedică dezvoltării vaccinului şi progresului în legătură cu acesta".
Grija faţă de alţii	Faţă de personalul medical; faţă de cei iubiţi, cei dragi, cei de acasă: „Când staţi acasă, aveţi grijă de cei dragi care se află în apartamentul vostru, în casa voastră. Citiţi în voi înşivă, veţi găsi şi acest simţ al esenţialului".
Empatie	În ce priveşte dificultatea de a nu-i vedea pe cei dragi, de a nu putea face activităţile de rutină etc.: „Dragii mei compatrioţi, *sunt conştient* de impactul pe care îl au toate aceste decizii asupra vieţii voastre. Ţi se rupe inima când renunţi să-i mai vezi pe cei dragi; este foarte greu să renunţi la activităţile tale zilnice, la obiceiurile tale".
Sprijin, ajutor	- de la cetăţeni (la care se face apel în acest discurs) faţă de/către cei mai slabi, cei mai nevoiaşi, cei mai săraci, cei izolaţi; - faţă de angajaţi şi liber-profesionişti, faţă de susţinerea companiilor etc.
Provocare Ordine/menţinerea ordinii/apel pentru a nu provoca tulburări	„Multe certitudini şi credinţe sunt date deoparte şi contestate. Se întâmplă multe lucruri pe care le credeam imposibile. Să nu ne lăsăm impresionaţi".
Curaj Renunţare patriotică	„Cu cât acţionăm mai mult ca cetăţeni, cu cât vom arăta mai mult acelaşi curaj şi renunţare patriotică pe care o demonstrează astăzi lucrătorii noştri din domeniul sănătăţii, pompierii şi toţi cei implicaţi în securitatea civilă, cu atât mai repede vom ieşi din această viaţă încetinită".

Tabelul 2. Cele mai frecvente valori morale la care preşedintele francez Emmanuel Macron a apelat în discursul său din 16 martie 2020
Sursa: Concepţia proprie a autoarei

Aşadar, dacă Angela Merkel vorbea în discursul său despre „libertate", Macron aduce în discuţie curajul şi „renunţarea patriotică", unitatea, devotamentul şi dedicarea. Ca şi în discursul cancelarului german, şi în discursul preşedintelui francez sunt prezente şi alte valori cu conţinut etic, precum gratitudinea şi aprecierea (în special faţă de cei aflaţi „în prima linie a frontului" în lupta cu virusul), protecţia (faţă de aceiaşi lucrători din „fruntea războiului", dar şi faţă de cei vulnerabili), ca şi hotărârea, determinarea şi acţiunea coordonată („cu cât vom acţiona mai repede împreună, cu atât vom depăşi mai repede această încercare"). Specific în discursul şefului de stat francez este, comparativ cu celelalte discursuri analizate, accentul pus pe principiul unităţii, ca şi pe valorile, invocate cu patos, ale curajului şi patriotismului, care au însoţit poporul francez de-a lungul istoriei şi au permis Franţei „să depăşească în trecut atât de multe crize".

4.3. „Aceasta este singura cale prin care salvăm vieţile celor dragi nouă"[1]: Discursul preşedintelui român Klaus Iohannis

Preşedintele României Klaus Iohannis s-a adresat pentru prima dată naţiunii în contextul pandemiei de Covid-19 la data de 16 martie 2020, cu un discurs care a durat 15:45 minute (TVR, 2020). Pe parcursul acestui discurs, Iohannis a făcut apel la o serie de valori morale, însă acestea au fost mai puţin frecvente şi mai puţin încadrate într-un context retoric persuasiv şi empatic, aşa cum a fost cazul în discursurile lui Merkel şi Macron. Printre valorile menţionate cel mai des de şeful statului român au fost viaţa, sănătatea, protecţia şi grija faţă de ceilalţi (vezi Tabelul 3).

Valori la care Klaus Iohannis a făcut apel în discursul său	
Valori	**Exemplificări, comentarii**
Viaţa	„Oricât de greu ar fi să ne adaptăm acestor limitări, aceasta este singura cale prin care salvăm vieţile celor dragi nouă, vieţile celor de lângă noi"; „Eu sunt hotărât ca împreună cu Guvernul Orban [guvernul României la vremea respectivă – n.a.] să luăm cele mai drastice măsuri pentru a proteja viaţa şi sănătatea cetăţenilor români" (viaţa ca valoare supremă pentru care trebuie luptat,

[1] Citatele din discursul preşedintelui român, Klaus Iohannis, analizate şi oferite literal spre exemplificare (în Tabelul 3 şi pe parcursul acestei secţiuni a articolului, 4.3.), constituie selecţii din transcrierea discursului respectiv, realizată personal de autoarea articolului, pe baza audierii discursului. Sursa video folosită: TVR (2020, Martie 17). *Declaraţii Klaus Iohannis – decretul privind instaurarea stării de urgenţă* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ckGo5witGsI

	inclusiv prin „cele mai drastice măsuri"); „Tot ceea ce facem în această grea perioadă se subsumează obiectivului primordial, acela de a proteja viaţa oamenilor, prin limitarea cât se poate de mult a transmiterii infecţiei".
Sănătatea	„Aceste măsuri vizează sănătatea publică" (sănătatea ca valoare socială, care justifică măsurile drastice, chiar restrângând alte valori, precum exercitarea drepturilor şi libertăţilor fundamentale); „Sunt hotărât [...] să luăm cele mai drastice măsuri pentru a proteja viaţa şi sănătatea cetăţenilor români" (sănătatea tuturor cetăţenilor români ca valoare justificativă pentru „cele mai drastice măsuri" – acestea din urmă fiind, de fapt, „firul roşu" al acestui discurs); „Vreau să transmit un mesaj special medicilor şi personalului medical care, încă de la primul caz înregistrat în România, au demonstrat profesionalism şi o extraordinară dedicare. [...] Vă asigur că prin acest decret am luat toate măsurile [...] astfel încât sănătatea dumneavoastră să nu fie pusă în pericol" (sănătatea cu referire la personalul sanitar); „Dragi români, vă doresc multă sănătate!" (fraza de încheiere a discursului).
Grija faţă de alţii	„Aceasta este singura cale prin care salvăm vieţile celor dragi nouă, vieţile celor de lângă noi"; „Foarte important este să limităm povara financiară asupra cetăţenilor în aceste momente grele"; „Aveţi mai mult decât oricând grijă de cei apropiaţi, în special de cei vârstnici şi de cei vulnerabili".
Respect - faţă de autoritate, de legi şi reguli	„Dragi români, ascultaţi mesajele oficialilor, respectaţi cu strictețe regulile!".
Protecţie	„Tot ceea ce facem în această grea perioadă se subsumează obiectivului primordial, acela de a proteja viaţa oamenilor" (protecţia tuturor oamenilor); „Eu sunt hotărât [...] să luăm cele mai drastice măsuri pentru a proteja viaţa şi sănătatea cetăţenilor români" (protecţia tuturor cetăţenilor români); „Angajaţii şi familiile acestora din sectoarele economice a căror activitate este afectată sau chiar oprită total sau parţial pe perioada stării de urgenţă [...] vor beneficia de protecţie socială" (protecţia angajaţilor din sectoarele economice afectate);

	„Şcolile vor fi închise, pentru protejarea copiilor, elevilor şi studenţilor, activitatea din învăţământul preuniversitar şi universitar se suspendă pe perioada stării de urgenţă" (protecţia copiilor şi a tinerilor); „Vă asigur că prin acest decret am luat toate măsurile [...] pentru protejarea personalului sanitar" (protecţia personalul sanitar).
Sprijin, suport	„Pentru persoanele izolate la domiciliu, ca urmare a măsurilor de limitare a răspândirii Covid-19 se vor stabili măsuri de sprijinire, care vor fi puse în aplicare de autorităţile administraţiei publice locale"; „Angajatorii şi angajaţii afectaţi de efectele crizei Covid-19 vor fi sprijiniţi prin derogări de la prevederile legale în vigoare"; „În sprijinul angajaţilor şi angajatorilor se introduce posibilitatea ca în instituţiile şi autorităţile statului şi în societăţile cu capital privat, acolo unde se poate, să se lucreze la domiciliu, sau în regim de telemuncă".
Recunoştinţă, apreciere	- faţă de personalul medical: „Vreau să transmit un mesaj special medicilor şi personalului medical. [...] Vă mulţumesc tuturor pentru eforturile făcute şi cu toţii suntem recunoscători pentru munca pe care o depuneţi în mod neobosit!"
Acţiune **- acţiune rapidă** **- efort susţinut** **- adaptabilitate** **Eficienţă**	„Combaterea transmiterii infecţiilor cu noul coronavirus presupune un efort susţinut, adaptabilitate şi acţiune rapidă"; „Dar oricâte măsuri ar lua autorităţile, ele pierd enorm din eficienţă dacă nu sunt urmate întru totul de oameni".
Determinare **- a preşedintelui însuşi**	„Eu sunt hotărât ca împreună cu Guvernul Orban să luăm cele mai drastice măsuri pentru a proteja viaţa şi sănătatea cetăţenilor români".
Conformitate **Disciplină**	Implementarea şi respectarea regulilor; Disciplina tuturor.

Tabelul 3. Cele mai frecvente valori morale la care preşedintele român Klaus Iohannis a apelat în discursul său din 16 martie 2020
Sursa: Concepţia proprie a autoarei

După cum se poate observa în Tabelul 3, multe dintre valorile identificate în discursul preşedintelui României nu se referă la nişte principii morale generale care au rolul de a face populaţia să înţeleagă sau a o îndemna să susţină politica de stat, ci mai degrabă la forme concrete de acţiune care vizează anumite categorii de populaţie (exemple: „sprijinirea" unor categorii sociale şi profesionale, „recunoştinţa" faţă de personalului medical, „determinarea" preşedintelui însuşi, „respectarea" regulilor etc.).

Deşi în discursul lui Iohannis apar unele valori fundamentale, precum viaţa şi sănătatea, ca şi protecţia acestora cu orice preţ, inclusiv prin măsuri drastice care reduc drepturile şi libertăţile cetăţenilor, unele valori care pot funcţiona într-o manieră profund persuasivă într-un discurs, precum empatia, valori care pot contribui nu doar la înţelegerea sensului măsurilor restrictive, ci şi, în cele din urmă, la respectarea lor, lipsesc din discursul preşedintelui român. Atât Macron, cât şi Merkel şi-au exprimat empatia faţă de populaţie, prin sintagme precum „Înţeleg cât de greu este să renunţi...", „Mi se rupe inima când...", „Sunt conştient de impactul...", „Ştiu cât de dramatice sunt restricţiile...", „Ştiu cât de greu este..." etc. Astfel de expresii, care ar fi putut contribui la aderarea şi sprijinul ascultătorilor, nu au fost folosite de preşedintele român.

Pe lângă lipsa manifestării empatiei, în discursul lui Iohannis lipseşte, de asemenea, solidaritatea, o valoare des apelată şi apreciată de Merkel şi Macron în discursurile lor. În discursul lui Klaus Iohannis solidaritatea nu a fost niciodată menţionată *per se*, şi nici măcar sugerată implicit. Totodată, libertatea ca valoare fundamentală care ar trebui să rămână ca atare chiar şi în aceste vremuri dificile, dar şi cooperarea, bunul simţ sau seriozitatea, valori invocate adesea de cancelarul german Angela Merkel, nu sunt niciodată întâlnite în discursul lui Iohannis. În aceeaşi măsură, niciuna dintre valorile pe care preşedintele francez Emmanuel Macron a ales să le sublinieze, precum unitatea, curajul şi patriotismul, nu a fost luată în considerare de şeful de stat român în discursul său.

În schimb, în cea mai mare parte din cuvântarea sa, preşedintele României a transmis populaţiei doar o serie de ordine şi interdicţii, fără a apela la valori sau explicaţii justificative, ca în exemplul: „Ascultaţi mesajele oficialilor, respectaţi cu stricteţe regulile, păstraţi igiena mâinilor, evitaţi aglomerările, limitaţi cât se poate de mult orice deplasare!". De asemenea, Iohannis informează cetăţenii români despre faptul că „Instituirea stării de urgenţă permite autorităţilor responsabile să adopte gradual, adică pe rând, sau imediat, dacă se impune, măsuri precum închiderea punctelor de trecere a frontierei de stat, închiderea temporară a unor restaurante, hoteluri, cafenele, cluburi şi alte locuri publice. [...] Poate fi interzisă gradual, adică

atunci când se impune, circulaţia rutieră, feroviară, maritimă, fluvială sau aeriană pe diferite rute". Mai departe chiar, preşedintele român anunţă şi alte măsuri posibile, care vor fi aplicate doar „când este absolut necesar", anume „identificarea şi rechiziţionarea de stocuri, capacităţi de producţie şi distribuţie, de echipamente de protecţie, dezinfectanţi şi medicamente utilizate în tratarea Covid-19". Totuşi Iohannis accentuează faptul că aceste măsuri drastice, extreme, sunt temporare, fiind „necesare acum, pentru a preveni un rău mult mai mare în viitor". Astfel, discursul său poate fi apreciat mai degrabă ca unul practic, informativ, pe alocuri chiar imperativ: cetăţenii sunt informaţi cu privire la măsurile din diverse domenii ale vieţii sociale şi economice, precum sistemul sanitar, juridic, economic, inclusiv schimbările în practicarea muncii (posibilă acum, în multe domenii, la domiciliu); aceloraşi cetăţeni li se cere, pur şi simplu, să respecte aceste măsuri. Empatia şi înţelegerea faţă de ceea ce înseamnă aceste restricţii în viaţa cotidiană a oamenilor lipsesc din discursul şefului de stat român.

5. Discuţie şi concluzii

Situaţia excepţională prin care a trecut omenirea de la începutul anului 2020 a dus la măsuri excepţionale în multe ţări, inclusiv restrângeri ale drepturilor şi libertăţilor omului. În multe ţări europene, în care respectul pentru drepturile şi libertăţile cetăţenilor reprezintă un element central al sistemului politic, măsurile de intervenţie a statului, care au inclus restricţii ale libertăţilor şi drepturilor, au fost într-o anumită măsură în contradicţie cu fundamentul etic şi axiologic care stă la baza organizării politice democratice, precum şi cu valorile individuale comune şi cu normele culturale.

De aceea, raţiunea măsurilor de intervenţie a statului şi de limitare a libertăţilor cetăţeneşti a fost căutată de politicienii aflaţi la putere tocmai făcând apel la valori şi norme culturale. Cu alte cuvinte, în numele apărării valorilor considerate vitale în această criză, precum viaţa şi sănătatea, politicienii au implementat măsuri care au afectat unele valori fundamentale la nivel individual şi social, cu precădere o serie de drepturi şi libertăţi ale cetăţenilor, justificând, la rândul lor, aceste măsuri prin apelarea la alte valori, precum solidaritatea, grija faţă de alţii, sprijinul reciproc şi ajutorarea, cooperarea, unitatea socială, acţiunea împreună, dar şi disciplina, eficienţa, lupta, curajul şi patriotismul.

În această lucrare au fost prezentate rezultatele unei analize tematice a discursurilor susţinute de trei şefi de stat europeni – cancelarul german Angela Merkel, preşedintele francez Emmanuel Macron şi preşedintele român Klaus Iohannis – în martie 2020, la începutul pandemiei de Covid-19

în Europa, când au fost anunţate cetăţenilor măsurile de limitare a vieţii sociale. Conform rezultatelor analizei, toţi cei trei şefi de stat au recurs într-o măsură considerabilă la valori pentru a-şi face înţelese şi justificate acţiunile politice şi măsurile restrictive. Unele dintre valori au fost abordate în discursurile lor de toţi cei trei şefi de stat, cele mai importante dintre ele fiind „viaţa" şi „apărarea vieţii", ca valoare umană fundamentală. Alte valori regăsite în toate cele trei discursuri au fost grija faţă de ceilalţi, în special faţă de cei vulnerabili, recunoştinţa şi aprecierea, în special faţă de cei care sunt în fruntea luptei împotriva noului coronavirus, dar şi determinarea şi acţiunea, ca principii de urmat.

Dintre cele trei discursuri analizate, discursul preşedintelui României Klaus Iohannis a fost mai puţin axat pe valori şi pe justificarea măsurilor şi acţiunilor prin valori. În schimb, discursurile cancelarului german Angela Merkel şi al preşedintelui francez Emmanuel Macron au fost susţinute de o multitudine de piloni valorici. Astfel, spre deosebire de Iohannis, Merkel şi Macron şi-au exprimat empatia faţă de populaţie, au vorbit despre ajutor, cooperare şi acţiune socială împreună (Merkel), respectiv unitate (Macron) şi, mai ales, au făcut apel în mare măsură direct la solidaritate. În discursurile lui Merkel şi Macron „solidaritatea" a fost cea mai des menţionată şi apelată valoare, atât în sens abstract, ca valoare morală, cât şi într-un sens mai practic, ca principiu de acţiune şi mod de interacţiune şi interrelaţionare. Pe de altă parte, preşedintele României nu a făcut apel direct la solidaritate, aceasta fiind cel mult subînţeleasă doar ca bază a deciziilor privind măsurile restrictive impuse de politicienii de la putere.

În timp ce cancelarul german a subliniat în discursul său valori precum seriozitatea, bunul simţ, moderaţia şi simţul proporţiei, preşedintele francez a evidenţiat responsabilitatea, încrederea în succes, spiritul inovator, provocarea, dar şi unele valori specifice, regăsite doar în discursul său, precum curajul şi patriotismul, sub forma „renunţării patriotice". De remarcat că valoarea esenţială a „libertăţii" a fost invocată doar de cancelarul german Angela Merkel, sub forma recunoaşterii că această valoare fundamentală, care a fost dobândită prin luptele şi sacrificiile anterioare, şi care este întruchipată în nişte „drepturi câştigate cu greu", va fi afectată (temporar) de măsurile restrictive care se justifică doar pentru că este „absolut necesar", având în vedere situaţia excepţională în care ne aflăm, fără a afecta, însă, faptul că ea rămâne o valoare de bază şi o normă fundamentală în Germania. Pe de altă parte, valoarea „sănătăţii" nu a fost niciodată menţionată de Merkel ca valoare în numele căreia se întreprind acţiuni (în discursul ei „viaţa" a avut acest rol, ca valoare fundamentală de apărat prin toate aceste măsuri limitative), în timp ce în discursurile lui Macron şi

Iohannis „sănătatea" a apărut ca un principiu la care s-a făcut apel în acest rol, ca valoare pentru care trebuie să luptăm şi să luăm măsuri restrictive.

Analiza tematică realizată a relevat faptul că, dintre cele trei discursuri, discursul preşedintelui român a fost cel mai arid din punctul de vedere al valorilor şi referinţelor etice, ca şi din punct de vedere emoţional. Astfel, o mare parte a acestui discurs a presupus doar transmiterea unei serii de informaţii, cerinţe, ordine şi interdicţii, împreună cu solicitarea de a le respecta, de a le urma sau de a le asculta. Ţelul mesajului şefului de stat român a fost, comparativ cu celelalte două mesaje analizate, nu atât unul persuasiv, cât informativ, mai exact „de aducere la cunoştinţă", iar tonul a fost pe alocuri unul imperativ. Deşi a repetat pe parcursul discursului său că sensul tuturor restricţiilor şi prohibiţiilor este protejarea şi salvarea vieţilor oamenilor, Iohannis nu le-a cerut concetăţenilor săi să înţeleagă şi să-şi aproprieze acest obiectiv în numele solidarităţii şi să respecte măsurile în spiritul unui sentiment de unitate şi cooperare. De asemenea, aşa cum a fost subliniat mai devreme, şeful statului român nu a manifestat empatie atunci când şi-a transmis mesajul către populaţie cu această ocazie.

Astfel, din acest punct de vedere, a putut fi identificată o diferenţă majoră între discursul preşedintelui român şi cele ale şefilor de stat german şi francez. O explicaţie a acestei diferenţe ar putea fi şi istoria şi profunzimea tradiţiei democratice de consultare şi implicare a cetăţenilor în deciziile politice. De altfel, cancelarul german Angela Merkel chiar punctează de mai multe ori în discurs importanţa acestei consultări şi implicări a cetăţenilor în viaţa societăţii: „Nu trăim în coerciţie, ci în cunoaştere şi participare împărtăşită. Aceasta este o sarcină istorică şi poate fi abordată numai împreună" şi „Aceasta face parte dintr-o democraţie deschisă: să facem deciziile politice transparente şi să le explicăm". De asemenea, preşedintele francez Emmanuel Macron repetă pe parcursul discursului său de nu mai puţin de şase ori că Franţa „se află în război", deci într-o situaţie excepţională care necesită şi justifică măsurile excepţionale, care trebuie înţelese în acest context. Totuşi, deşi este vorba de un „război", situaţie în care funcţionează alte reguli comparativ de timpurile de normalitate, Macron „apelează" („*J'appelle*") la „toţi francezii să se alăture acestei uniuni naţionale, care în trecut a permis ţării noastre să depăşească atât de multe crize", subliniind, totodată, că „viaţa democratică şi controlul parlamentar vor continua în această perioadă". În schimb, în discursul preşedintelui României, lipsei valorii solidarităţii şi a empatiei, i se alătură şi lipsa menţionării democraţiei, care ar trebui să rămână baza sistemului politic şi într-o astfel de situaţie mai puţin obişnuită.

Aşadar, deşi toate cele trei ţări europene luate în considerare în această analiză au în prezent sisteme politice democratice, influenţa tradiţiei democratice, statornicite de decenii, din Franţa şi Germania, de implicare a cetăţenilor în deciziile politice, versus influenţa trecutului – relativ recent, de până în 1989 – mai degrabă nedemocratic din România (în regimul comunist cetăţenilor nu li se cerea părerea sau înţelegerea, ci li se comunicau hotărâri şi ordine sau cel mult li se transmiteau informaţii), au făcut vizibile şi pot explica, eventual, diferenţele de abordare a cetăţenilor, de către cei care îi conduc, într-o situaţie extraordinară, care necesită solidaritate şi acţiune comună.

References

Braun V., & Clarke V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77-101.

Brown, P. (2020). Studying COVID-19 in light of critical approaches to risk and uncertainty: research pathways, conceptual tools, and some magic from Mary Douglas. *Health, Risk & Society, 22*(1), 1-14. https://doi.org/10.1080/13698575.2020.1745508

Chafe, W. (2001). The Analysis of Discourse Flow. In D. Schiffrin, D. Tannen, & H. E. Hamilton (Eds.), *The Handbook of Discourse Analysis* (pp. 673-687). Blackwell Publishers.

Chandler, A. R. (1921). The aesthetic categories. *The Monist, 31*(3), 409-419.

Cosmescu, A. (2010). Abordări actuale în analiza discursului. *Buletin de Lingvistică, 11*, 55-58.

Durkheim, E. (1938). *The Rules of Sociological Method.* Free Press.

Geană, G. (1993). Valoare. In C. Zamfir & L. Vlăsceanu (Eds.), *Dicţionar de sociologie* (pp. 661-662). Babel.

Hartmann, N. (2003). *Moral Values. Volume 2 of Ethics with a new introduction by Andreas A.M. Kinneging.* Routledge.

Iliescu, A. P. (2007). *Etică socială şi politică.* Ars Docendi.

Julia, D. (1999). *Larousse: Dicţionar de filosofie*. Univers Enciclopedic.

Krzyżanowski, M., Triandafyllidou, A., & Wodak, R. (2009). Conclusions: Europe, Media, Crisis and the European Public Sphere. In A. Triandafyllidou, R. Wodak, & M. Krzyżanowski (Eds.), *The European Public Sphere and the Media: Europe in Crisis* (pp. 261-268). Palgrave Macmillan UK.

LeHuffPost (2020, Martie 16). *Macron, discours du 16 mars 2020* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=mhklV9uOvTQ

Meier, K, Glatz, T., Guijt, M. C., Piccininni, M., van der Meulen, M., Atmar, K., Jolink, A. T. C., Kurth, T., Rohmann, J. L., & Zamanipoor Najafabadi, A.

H. (2020). Public perspectives on protective measures during the COVID-19 pandemic in the Netherlands, Germany and Italy: A survey study. *Plos One*, Published: August 5, 2020. https://doi.org/10.1371/journal.pone.0236917

Nielsen, K. (1972). On Moral Truth. In F. J. Abbate (Ed.), *The Philosophic Impulse: A Contemporary Introduction*. Wadsworth Publishing Co.

Rodat, S. (2019a). The first female prime minister of Romania in the focus of the news: Frames in the national media coverage. *Revista Universitară de Sociologie, XV*(1), 152-169.

Rodat, S. (2019b). Towards a Hegemonic Femininity? Coverage of the First Female Romanian Prime Minister in the National and Local Media. *Social Sciences and Education Research Review, 6*(1), 112-145.

Rokeach, M. (1973). *The Nature of Human Values*. Free Press.

Romero, D., Galeano, N., & Molina, A. (2008). VO Breeding Environments Value System and Metrics. In G. D. Putnik, & M. M. Cruz-Cunha (Eds.), *Encyclopedia of Networked and Virtual Organizations, Volume III* (pp. 1858-1863). IGI Global.

Schwartz, S. H. (1994). Are There Universal Aspects in the Structure and Contents of Human Values? *Journal of Social Issues, 50*(4), 19-45.

Schwartz, S. H., Caprara, G. V., & Vecchione, M. (2010). Basic personal values, core political values, and voting: A longitudinal analysis. *Political Psychology, 31*(3), 421-452. https://doi.org/10.1111/j.1467-9221.2010.00764.x

Sowińska, A. (2013). A critical discourse approach to the analysis of values in political discourse: The example of freedom in President Bush's State of the Union addresses (2001–2008). *Discourse & Society, 24*(6), 792–809. https://doi.org/10.1177/0957926513486214

Stenner, P. (1993). Discoursing jealousy. In E. Burman, & I. Parker (Eds.). *Discourse Analytic Research: Repertoires and readings of texts in action* (pp. 114-132). Routledge.

Tagesschau (2020, Martie 18). *"Es ist ernst!" – Merkel-Ansprache zur Corona-Ausbreitung* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=4YS20YQbVE4

TVR (2020, Martie 17). *Declarații Klaus Iohannis – decretul privind instaurarea stării de urgență* [Video]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=ckGo5witGsI

Ussher, J. M., & Mooney-Somers, J. (2000). Negotiating Desire and Sexual Subjectivity: Narratives of Young Lesbian Avengers. *Sexualities, 3*(2), 183-200. https://doi.org/10.1177/136346000003002005

van Dijk, T. A. (Ed.). (1985a). *Handbook of Discourse Analysis. Volume 2: Dimensions of discourse*. Academic Press.

van Dijk, T. A. (1985b). Semantic Discourse Analysis. In T. A. van Dijk (Ed.). *Handbook of Discourse Analysis. Volume 2: Dimensions of discourse* (pp. 103-136). Academic Press.

van Dijk, T. A. (1998). *Ideology: A Multidisciplinary Approach*. Sage Publications.

Zamfir, C. (1993). Valoare. In C. Zamfir & L. Vlăsceanu (Eds.), *Dicţionar de sociologie* (pp. 662-663). Babel.